

O'ZBEK TARIXCHI OLIMLARINING XALQARO ILMIY FAOLIYATI: SHAXSIY TAJRIBA MISOLIDA

Tursunov Xurshid Nasriddinovich

Qarshi davlat universiteti tayanch doktoranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.21872825>

Annotatsiya

Ushbu tezisda aniq tarixchi olimlar, o'qituvchilar va talabalarning shaxsiy tajribasi misolida xalqaro hamkorlik sohasidagi individual ilmiy faoliyat tahlil qilinadi — bu universitet yoki davlat darajasidagi rasmiy dasturlardan farq qiladi. Xorijda ma'ruza o'qish, ilmiy stajirovkalar, arxeologik ekspeditsiyalarda ishtirok etish va xalqaro anjumanlarda chiqishlar tajribasi ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: shaxsiy ilmiy faoliyat, tarixchi olim, xalqaro anjuman, ilmiy stajirovka, arxeologik ekspeditsiya, akademik almashinuv, individual hamkorlik.

Аннотация

В данных тезисах на примере личного опыта конкретных учёных-историков, преподавателей и студентов анализируется индивидуальная научная деятельность в сфере международного сотрудничества — в отличие от официальных программ на уровне университета или государства. Рассматривается опыт чтения лекций за рубежом, научных стажировок, участия в археологических экспедициях и выступлений на международных конференциях.

Ключевые слова: личная научная деятельность, учёный-историк, международная конференция, научная стажировка, археологическая экспедиция, академический обмен, индивидуальное сотрудничество.

Annotation

This thesis analyzes, through the personal experience of specific historian scholars, teachers, and students, individual scholarly activity in the field of international cooperation — as distinct from formal programs at the university or state level. It examines the experience of lecturing abroad, research internships, participation in archaeological expeditions, and presentations at international conferences.

Key words: personal scholarly activity, historian scholar, international conference, research internship, archaeological expedition, academic exchange, individual cooperation.

Mustaqillik yillarida O'zbekiston tarix fanining jahon akademik hamjamiyati bilan integratsiyalashuvida institutsional shartnomalar bilan bir qatorda alohida olimlarning shaxsiy ilmiy tashabbusi ham muhim rol o'ynadi. Ko'pgina hollarda aynan bitta olimning xorijiy hamkasbi bilan o'rnatgan shaxsiy aloqasi keyinchalik universitetlararo rasmiy shartnomaning boshlang'ich nuqtasiga aylangan. Shu sababli institutsional hamkorlik tarixini o'rganishda uning "inson omili" — aniq olim, o'qituvchi yoki talabaning individual tashabbusi va shaxsiy tajribasini alohida tahlil qilish muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Mustaqillikning dastlabki yillaridayoq alohida olimlar xorijiy hamkorlar bilan shaxsiy aloqalar o'rnatish boshladi. Taniqli tarixchi olim Safariddin Jalilov AQSh tarixchi olimi Ekon Shoberlayn Enchel bilan samarali hamkorlikka erishdi. Andijon davlat universiteti O'zbekiston tarixi kafedrasini mudiri, professor R. Shamsutdinov 1992 yilda Bobur nomli xalqaro ekspeditsiya tarkibida Turkiya, Iordaniya, Suriya, Saudiya Arabistoni, Birlashgan Arab Amirliklari, Eron, Pokiston va Hindistonda bo'lib, ushbu davlatlar tarixchilari bilan shaxsiy

ilmiy aloqalar o'rnatishga muvaffaq bo'ldi. Shu yili nemis tarixchisi, doktor Boymirza Hayit Andijon davlat universitetiga tashrif buyurib, professor R. Shamsutdinov bilan bevosita hamkorlikni yo'lga qo'ydi [1].

R. Shamsutdinovning keyingi faoliyati ham shaxsiy ilmiy tashabbusning yorqin namunasidir: 1994-yilda u Ankarada o'tkazilgan turkiy dunyo tarixchilarining xalqaro kongressida tashkilotchi qo'mita a'zosi sifatida ma'ruza bilan chiqish qildi. 1995–1996-yillarda AQShning Indiana universiteti taklifiga binoan Markaziy Osiyoda 1917–1935-yillardagi mustaqillik harakatlari va Buyuk Boburiylar saltanati tarixi mavzularida shaxsan ma'ruzalar o'qidi hamda ushbu universitet Markaziy Osiyo ilmiy-tadqiqot instituti direktori, professor Yuriy Bregel bilan individual hamkorlikni yo'lga qo'ydi. 1997-yilda u Oksfordda o'tkazilgan xalqaro ilmiy kongressda ishtirok etdi [1].

Arxeologiya sohasida shaxsiy ilmiy faoliyat namunasi sifatida Termiz davlat universiteti O'zbekiston tarixi kafedrasida dotsenti T. Annayevning tajribasini ko'rsatish mumkin: u rahbarligida o'qituvchilar Z. Xoliqov va B. Egamberdiyev Fransiya arxeologiya markazi professori Per Lerish boshchiligidagi ekspeditsiya bilan bevosita hamkorlikda Eski Termiz xarobalarida qidiruv ishlarini olib bordilar. T. Annayev shaxsan Parij shahrida o'tkazilgan xalqaro konferensiyada ilmiy ma'ruza bilan ishtirok etdi [2].

2010-yillarda shaxsiy ilmiy safarlar va stajirovkalar yanada kengaydi. O'zbekiston tarixi kafedrasida professori X. Yunusova va dotsent A. Xoliqulov Turkiyada amaliy ilmiy safarda bo'ldi. Manbashunoslik va arxivshunoslik yo'nalishi katta o'qituvchisi Sh.Sh. Choriyev 2018-yil noyabridan 2019-yil martigacha Latviyaning Riga shahrida besh oylik shaxsiy malaka oshirish va ilmiy tadqiqot dasturida ishtirok etdi. Dotsent K.D. Saipova 2019-yil aprelida Nur-Sulton shahridagi xalqaro anjumanda, mayida esa Ufa shahridagi xalqaro tadbirlarda shaxsan ilmiy ma'ruzalar bilan chiqish qildi. Tarix o'qitish metodikasi kafedrasida katta o'qituvchisi G. Rahimova 2018-yil oktyabrda Istanbuldagi Marmara universitetida o'tkazilgan xalqaro anjumanda "O'zbekiston qochoqlari" mavzusidagi shaxsiy tadqiqoti bilan ishtirok etdi [5].

Farg'ona davlat universitetida jahon tarixi kafedrasida mudiri professor M. Isomiddinov Xitoyning Sian shahridagi Shimoliy-G'arbiy universiteti YUNESKOning ilmiy-tadqiqot institutida shaxsan ma'ruza o'qidi. Kafedra o'qituvchilari G. Farmonova va D. Normatova 2018-yil noyabrida Rossiya Davlat Xizmat va Xalq xo'jaligi akademiyasida ma'ruza o'qishga yuborildi. O'zbekiston tarixi kafedrasida katta ilmiy xodim-izlanuvchisi Z. Raxmonov 2016-yil 10-maydan 10-iyulgacha Xitoy Xalq Respublikasi Ijtimoiy fanlar akademiyasida individual ilmiy tadqiqot olib bordi [4].

Talabalar darajasida ham shaxsiy akademik tajriba muhim o'rin tutadi: 2017-yilda tarix fakultetining bir magistranti Fransiyada magistratura bosqichida tahsil oldi, yana bir magistrant xorijda PhD dissertatsiyasini shaxsan himoya qildi. "Iste'dod" jamg'armasi tanlovlari doirasida tarix yo'nalishi iqtidorli talabalari Koreya va AQSh kabi davlatlarda individual tarzda ta'limni davom ettirdi — bu institutsional dasturdan farqli o'laroq, har bir talabaning shaxsiy yutug'i sifatida baholanadi [3].

Shaxsiy ilmiy faoliyatning yana bir muhim ko'rinishi — olimlarning ilmiy darajalarini xorijiy ilmiy muassasalarda himoya qilishi va bu tajribani vatanga olib kelishidir. Professor R. Shamsutdinov Samarqand davlat universiteti tarix fakultetida tahsil olgandan keyin Moskvadagi SSSR FA Tarix institutida aspiranturada o'qib, Turkistondagi inqilobiy qo'mitalari va Sovetlar tarixiga bag'ishlangan nomzodlik (1971) va doktorlik (1987) dissertatsiyalarini

shaxsan himoya qilgan. Bu individual ilmiy yo'l keyinchalik uning butun bir kafedra va universitet miqyosidagi xalqaro faoliyatiga asos bo'lib xizmat qildi — shaxsiy tajriba institutsional natijaga aylanishining yorqin dalili sifatida baholanishi mumkin [1].

Xulosa qilib aytganda, o'zbek tarixchi olimlarining shaxsiy ilmiy faoliyati institutsional hamkorlik bilan bir qatorda, ko'pincha undan oldin boshlangan va uning uchun zamin yaratgan omil bo'ldi. Aynan alohida olimlarning tashabbusi — R. Shamsutdinov, T. Annayev, M. Isomiddinov va boshqalarning shaxsiy aloqalari — keyinchalik universitetlararo rasmiy shartnomalarga aylandi. Bu shaxsiy ilmiy tashabbusning institutsional hamkorlikni tayyorlovchi va boyituvchi omil ekanligini ko'rsatadi. Kelgusida yosh tarixchi kadrlarning individual ilmiy tashabbusini rag'batlantirish, xususan xorijiy stajirovka va grant dasturlariga shaxsiy arizalar orqali kirish imkoniyatlarini kengaytirish muhim vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Shamsutdinov R.T. Bobur nomidagi Andijon davlat universitetining tarixi: ildizlari, tashkil topishi va faoliyati. — Toshkent: Sharq, 2014. — B. 332, 348.
2. O'zR MA, 130-fond, 1-ro'yxat, 489-ish, 23-varaq.
3. O'zMU joriy arxivi. Ilmiy va ilmiy-pedagogik kadrlar tayyorlash bo'limining 2018–2019 yil hisobotlari ma'lumotnomasi papkasi.
4. Farg'ona Davlat universiteti joriy arxivi. 2016–2019 yillar uchun hisobotlar.
5. Muqimiy nomidagi Qo'qon davlat pedagogika instituti joriy arxivi. 2018 o'quv yili hisoboti.